

Violgubbeinventering i Dalarna sensommaren-hösten 2009

Naturvårdsenheten
Sebastian Kirppu

Innehållsförteckning

Inledning	sidan 2
Besökta områden	sidan 2
Sammanfattning	sidan 2
Områdesbeskrivningar	sidan 3
Biskopsnäset	sidan 3
Flogbergets gruvor	sidan 4
Fängenhällarna	sidan 5
Håksberg-Landforsen	sidan 6-7
Ivarshyttan	sidan 8
Källänget	sidan 8
Pjantbo	sidan 8-9
Plogen-Limnäsudden	sidan 10
Skakelberget	sidan 11
Soltjärnsberget	sidan 11
Söderbärke-Nor	sidan 11-12
Viksberg	sidan 13
Väster Pålsbenning	sidan 14
Norrhytteberget	sidan 15
Kartjärnsberget	sidan 15
Brunnsjöberget	sidan 16
Slutord	sidan 16

Inledning

2009 har varit ett av de bättre marksvampåren på senare tid. 2008 var ett bra år men att det skulle bli än bättre det här året är fantastiskt.

Detta var ett bra år att leta efter violgubben, en art som finns rapporterad från ett flertal lokaler i länet men det var väldigt länge sedan den sågs på de flesta av dessa lokaler.

En lista över gamla lokaler togs fram och sen började själva letandet i fält. Tanken var att få en bättre uppfattning av hur skogen ser ut på de gamla lokalerna samt att förhoppningsvis hitta fruktkroppar av den vackra svampen.

De äldsta lokalerna är från 40-talet men de flesta är från 1960-70-talet och förändringar har skett genom åren.

Violgubben är knuten till kalkgranskogar av äldre typ. Fältskiktet består oftast av harsyra, blåsippa och andra örter. Här finns sällan mängder av blåbärsris. Violgubben växer ofta i små häxringar vid någon gran i beståndet. Svampen verkar gilla plan mark bättre än sluttande.

Besökta områden

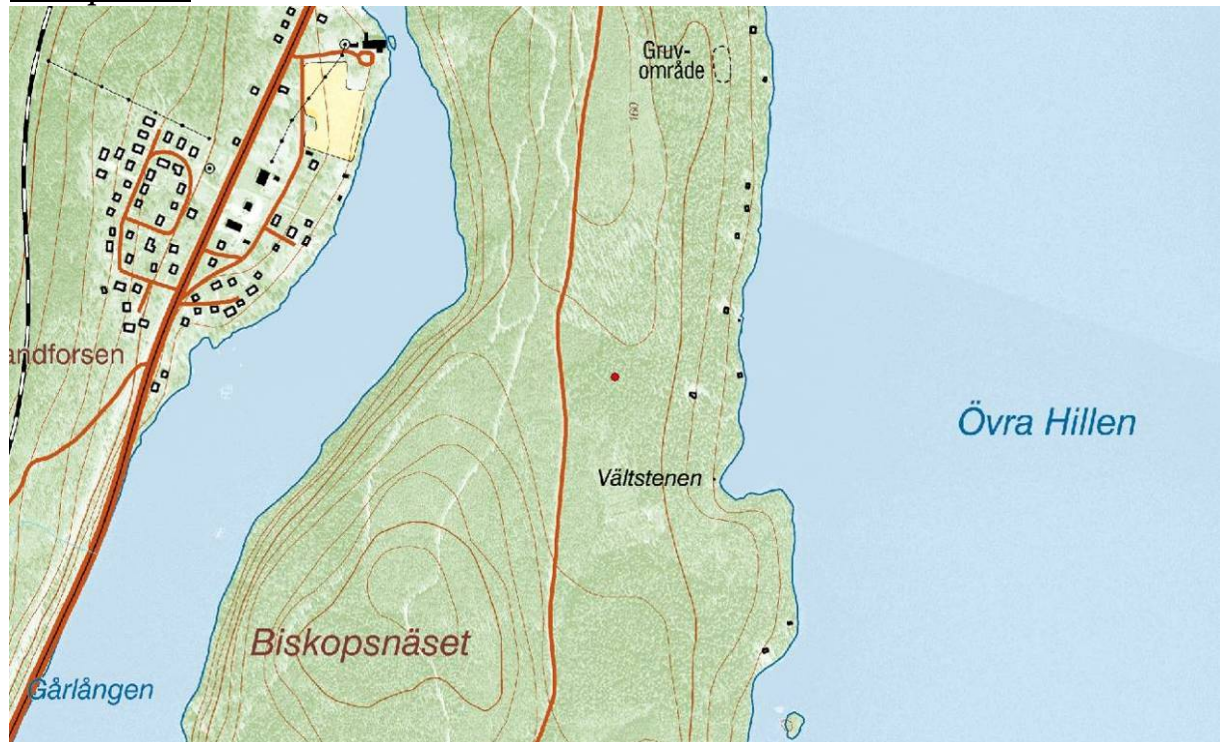
Biskopsnäset	Ludvika kommun
Fängenhallarna	Ludvika kommun
Håksberget-Landforsen	Ludvika kommun
Flogbergets gruvor	Smedjebackens kommun
Pjantbo	Smedjebackens kommun
Källänet	Smedjebackens kommun
Söderbärke-Nor	Smedjebackens kommun
Viksberg	Smedjebackens kommun
Plogen-Limnäsudden	Smedjebackens kommun
Skakelberget	Smedjebackens kommun
Soltjärnsberget	Smedjebackens kommun
Lilla Tolvsbo	Smedjebackens kommun
Brunnsjöberget	Hedemora kommun
Väster Pålbenning	Hedemora kommun
Ivarshyttan	Hedemora kommun
Hoberget	Hedemora kommun
Kartjärnsberget	Hedemora kommun

Sammanfattning

15 områden har besökts under sommaren. Av dessa tolv har violgubbe hittats på 4 platser. Av de fyra områdena är två helt nya lokaler. Endast vid två gamla lokaler har arten återfunnits. Lokalen vid Pjantbo blev en trevlig överraskning. Där har arten inte setts på många år. Men i år hittades ett mycel där. De två nya lokalerna heter Limnäsudden-Plogen och Håksberg. En ny lokal till hittades i år av Janolof Hermansson och den lokalen heter Gensberget. På kartorna över varje besökt område finns ibland röda prickar där intressanta arter hittats, inte bara violgubbe utan också andra svampar, lavar eller mossor. Arter som hittats är violgubbe, dofttaggsvamp, grantaggsvamp gul taggsvamp, brödtaggsvamp, orange taggsvamp, fjällig taggsvamp, blek fingersvamp, gultoppig fingersvamp, svart hattmurkla, veckticka, rävticka, trolldruva, blåsippa, vedtrappmossa, gammelgranlav, kattfotslav, knärot, purpurknipprot m fl.

Områdesbeskrivningar

Biskopsnäset

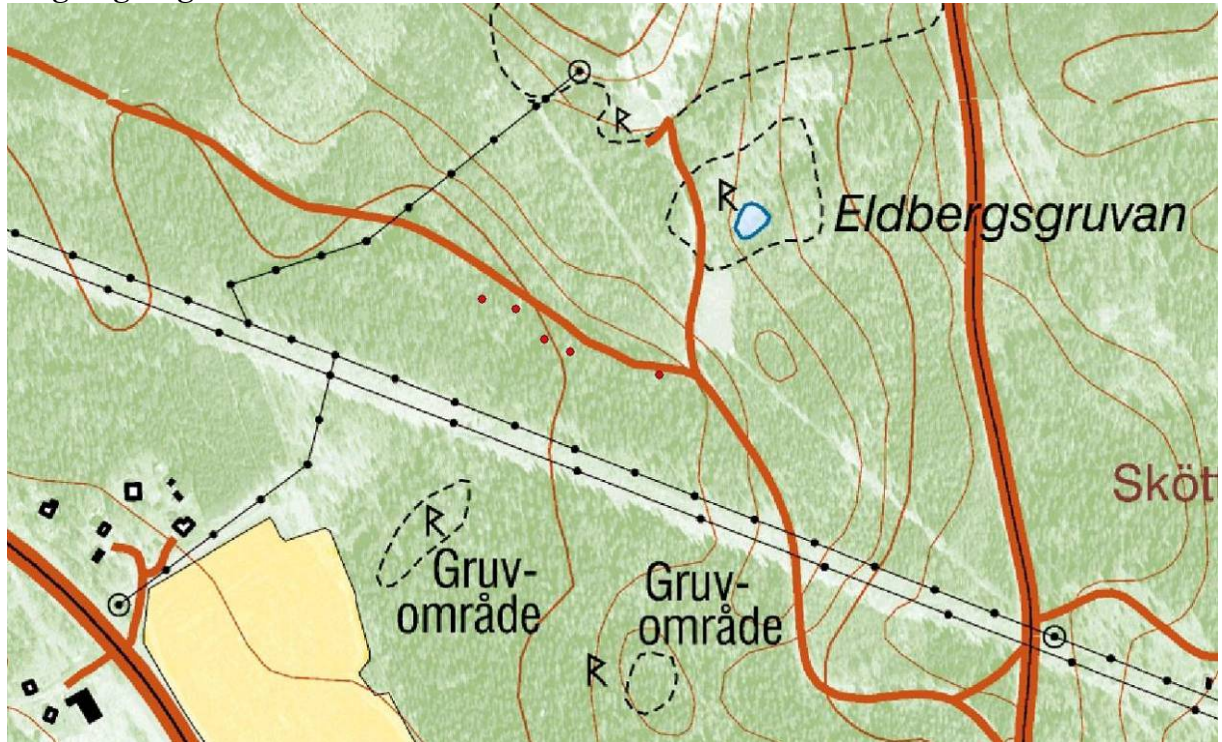

Detta är en tätortsnära kalkbarrskog i Ludvika kommun. En dag i fält med Janolof Hermansson gjordes här och ett mycel av violgubbe hittades. Detta är en sedan länge känd lokal och fruktkroppar sågs även förra året på platsen. Skogen är delvis nyckelbiotop på kommunens mark men här finns även en del med privat mark som bör införlivas i någon sorts skyddsform. Här ute på Biskopsnäset finns flera olika mycel med violgubbe och skogen är så kallad kalkbarrskog med grandominans.

Violgubbefruktkroppar vid Biskopsnäset i Ludvika.

Flogbergets gruvor

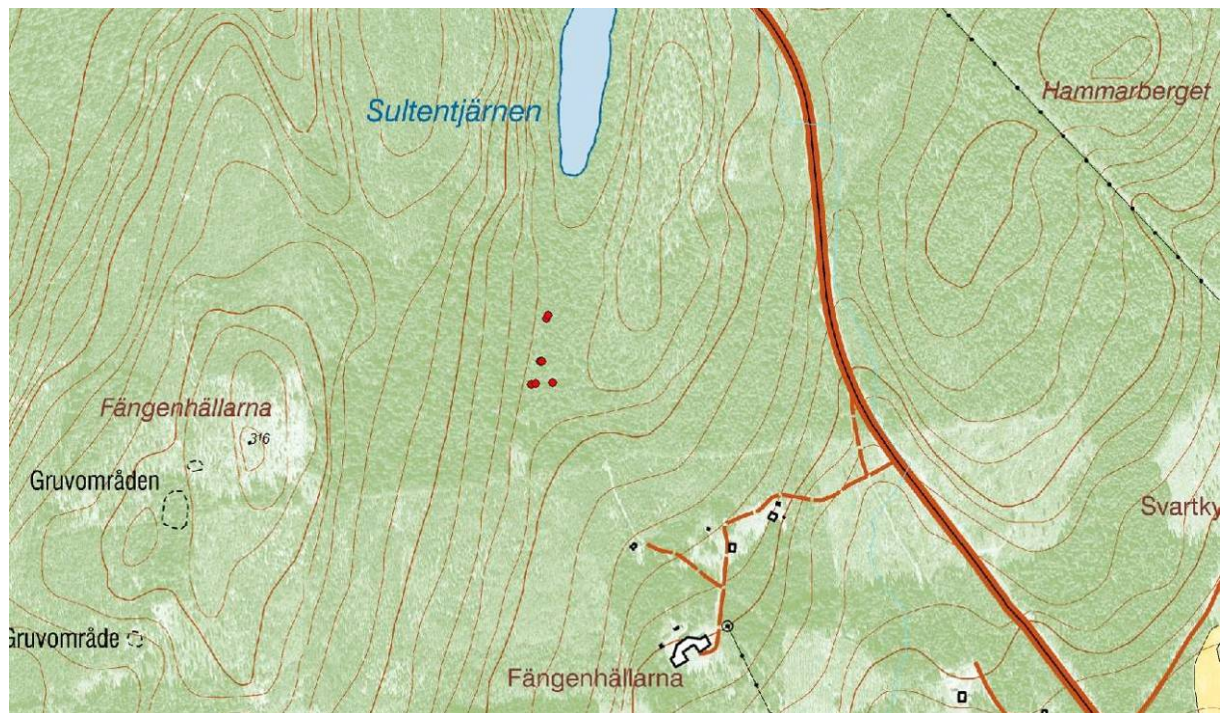

Från Flogbergets gruvor finns en gammal känd lokal för violgubbe. Här har de skogar som passar in på beskrivningen och som har de rätta kvalifikationerna genomsökts. Ett skogsområde utmärker sig med äldre granskog där blåsippeblad och andra tecken på kalkhalt i marken finns. Dock hittades inga fruktkroppar av violgubbe. Men några sällsyntheter som t ex en art av korallfingersvamp (*Ramaria* sp.), trolldruva och purpurknipprot dök upp under inventeringen. De kvarvarande gammelskogarna där kalkinslaget finns bör skyddas från exploatering.

En av de många Ramaria-arter som alla är sällsyntheter och påträffas i fina naturskogsmiljöer som här vid Flogbergets gruvor

Fängenhallarna

I Norrvik och Sörvik norr om Ludvika finns flera kalkstråk i skogarna. Ett av dessa områden är skogen kring Fängenhallarna, där den gamla barnkolonin idag ligger tyst och stilla. Härifrån finns en gammal fyndplats för violgubbe. Inventeringen följde den korta beskrivning som finns med i uppgifterna från det gamla fyndet. Här har, som på många andra platser, skogarna förändrats. Den plats som beskrivs som fyndområde är idag en ungskog, möjligen hygge. Norr om hygget, i dalgången söder om Sultentjärn, finns det dock kvar en fin gammelskog med en spännande flora bland annat lavar, mossor och en enorm mängd knärot. Skogen utgörs av en gransumpskog som självgallrar och har inslag av gammelgranar och äldre lövträd. I den västra sluttningen ner mot dalgången verkar ett rikare inslag finnas i berggrunden. Här växer bredbladiga gräs och örter. Men troligen finns inte den kalkhalt som violgubben kräver. Arter som hittas i gransumpskogen är vedtrappmossa, gammelgranlav, kattfotslav.

Vedtrappmossa (NT)

Håksberg Landforsen

Ett tips från en person från Ludvika ger denna inventerings första nyfynd för violgubbe. I Håksberg-Landforsen har ett par varit ute och plockat svamp och råkat hitta flera mycel med violgubbe. Ett besök för att konfirmera fynden och även göra en inventering av andra naturvärden och arter i skogen gjordes. Här hittades totalt fyra olika mycel av violgubbe och sen dök även andra sällsyntheter upp som t ex dofttaggsvamp och gultoppig fingersvamp. Fantastiskt kul att allmänheten varit med och upptäckt en ny lokal för violgubbe i länet. Håksberg-Landforsen skogen ligger i första hand på Bergvik skog AB:s markinnehav. Skogsområdet bör avgränsas som nyckelbiotop där markägaren avsätter skogen enligt det sektorsansvar de har åtagit sig. Annars bör skogsstyrelsen göra ett naturvårdsavtal eller biotopskydd i denna, en av de få lokaler för violgubben (*Gomphus clavatus*). Samråd bör ske med länsstyrelsen för att åstadkomma bästa möjliga avgränsning.

Granfingersvamp hittas här och var i skogen

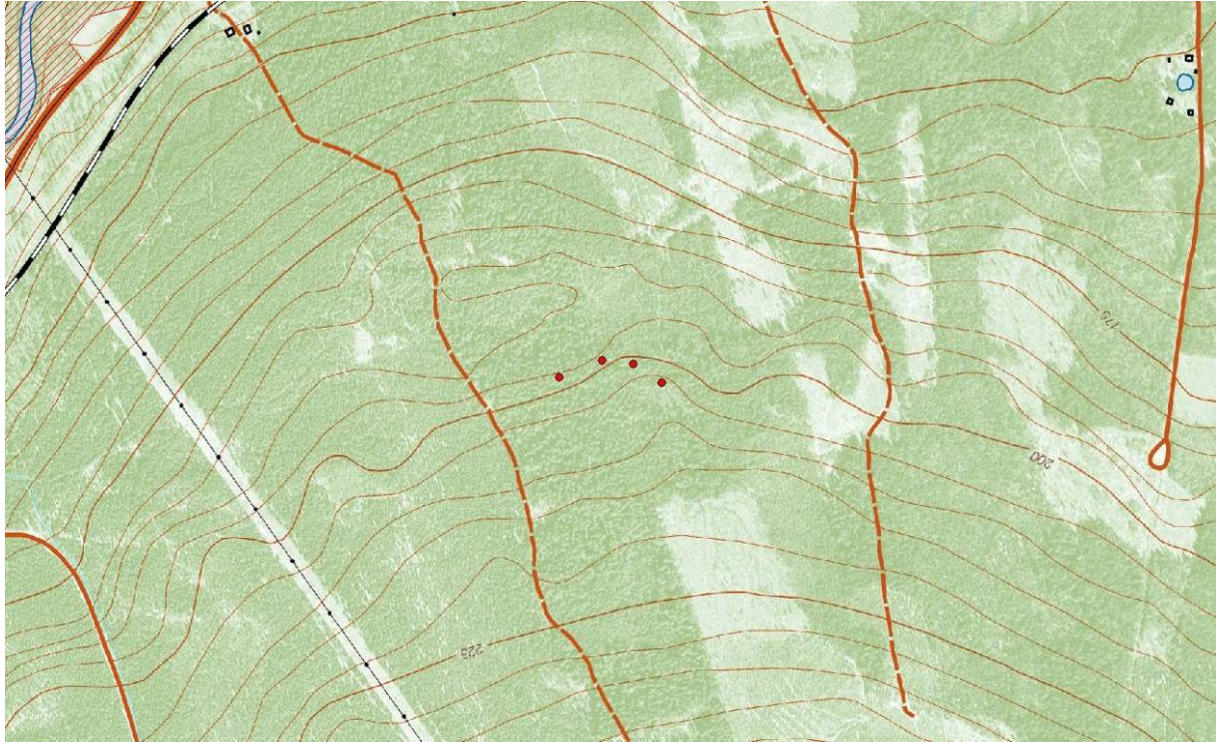
Violgubbe i den kalkrika skogsmarken vid Håksberg-Landforsen.

Ivarshyttan

Vid vägen mot Ivarshyttan finns enligt uppgifter ett gammalt fynd av violgubbe. Fyndet är från 1965 och enda tipset är att det ska vara i en granskog. Med bil söktes efter gammal granskog utmed denna väg. På en plats hittades det som kan tänkas ha kvaliteter som passar violgubbens krav, dock hittades inga tecken på kalkinslag i marken. Denna skog var den enda plats som kan tänkas vara intressant och troligen har den skog som fyndet hittats i historiskt avverkats och därmed demolerat lokalen för violgubbe.

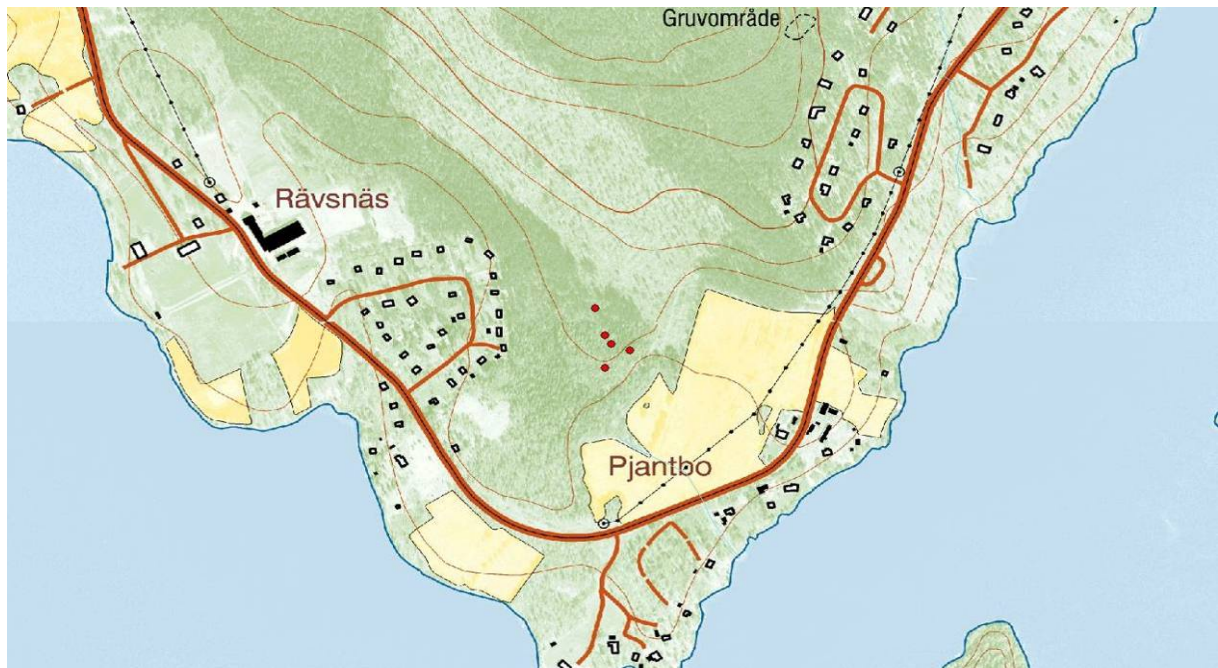
Källänget

På Källängets nordsluttning har ett fynd av violgubbe gjorts 1993. Här är en fin äldre granskog med inslag av blåsippa i fältskiktet. Här finns även ett gammalt kalkbrott. Vid besöket hittades arter som rödgul trumpetsvamp och svavelrisk i en översilad del av skogen. I själva granskogen hittades inget förutom blåsippa som indikerade kalkhalten i marken. Skogen finns dock kvar och här bör framtida besök göras för bättre inventeringar. Gammal granskog på kalkhaltig mark är mycket intressant ur naturvårdssynpunkt och bör skyddas på något sätt.

Pjantbo

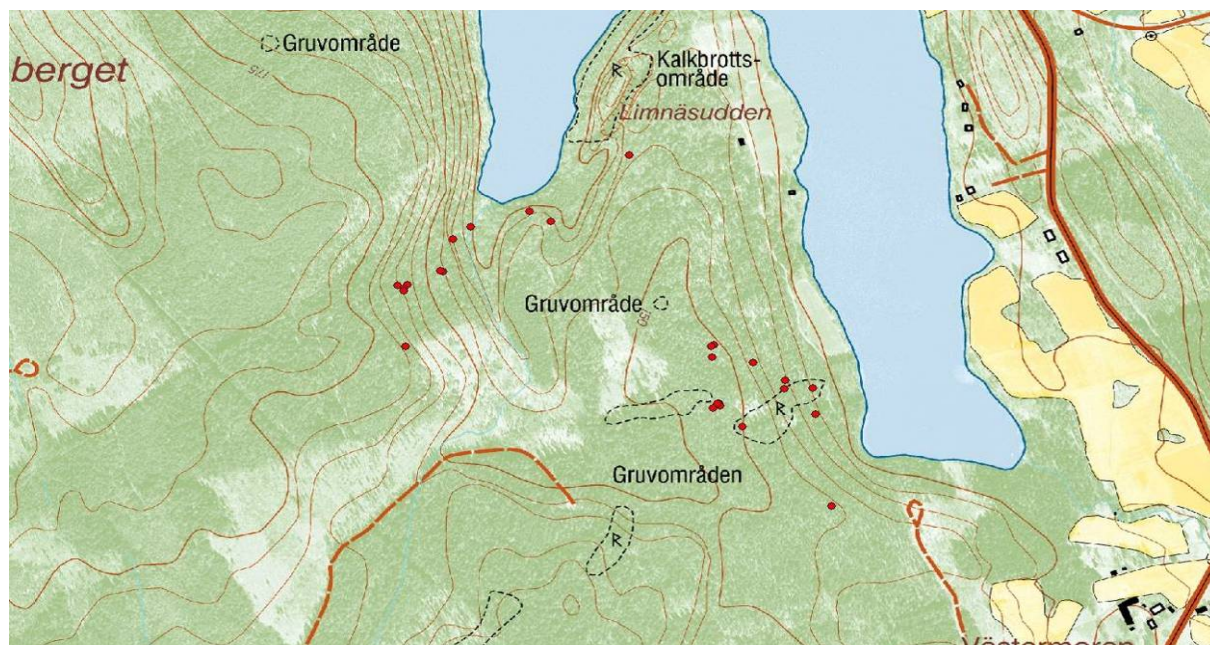
I Pjantbo gjordes ett återfynd av violgubbe som är registrerat som fyndplats år 1970. Om någon varit där och sett arten mellan 1970 och 2009 är inte känt men fantastiskt roligt att på en plats där svampen växte för 39 år sen återfinna den på samma lokal. Att naturen är föränderlig i sig själv är en sanning med modifikation. Denna lokal bör skyddas som biotopskydd eller naturvårdsavtal då skogsområdet är en liten fläck av grandominerad kalkbarrskog. Dock bör omgivande skog ingå då lövrikedomen är stor och här har även de många olika naturliga processer som t ex självgallring startat. Andra artfynd från Pjantbo är blek fingersvamp (VU), trolldruva och fällmossa.

Violgubbefruktkroppar vid Pjantbo. Enlokal som redan för 39 år sen var växtplats för arten.

Plogen

Detta område har fått en egen rapport då Plogen-Limnäsudden troligen är årets intressantaste kalkbarrskog. Det är inte bara en ny lokal för violgubbe utan även länets rikaste lokal för raggtaggsvamp (EN). I denna kalkbarrskog finns allt som man kan tänkas finna i en otroligt intressant naturskog på kalkmark. För att violgubbens framtid ska säkerställas bör området skyddas.

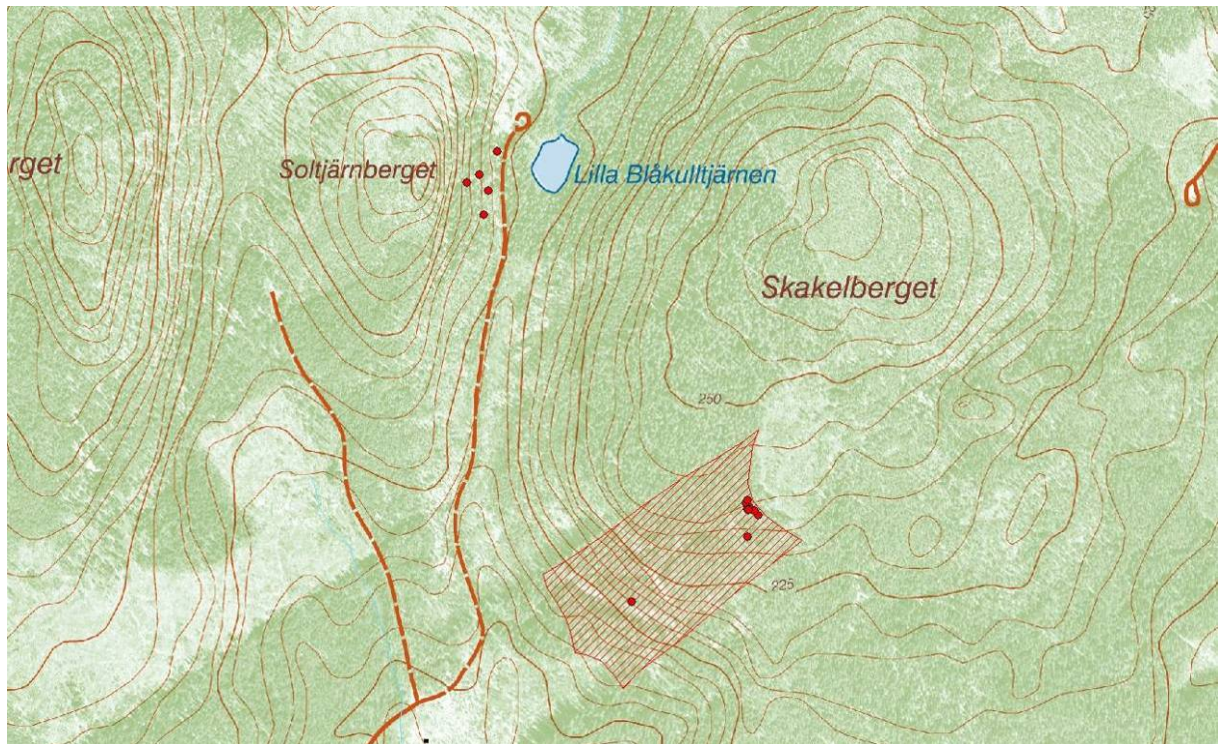
Violgubbe i skogen vid Plogen-Limnäsudden.

Skakelberget

På Skakelbergets sydsluttning finns en fin nyckelbiotop med en lövrik granskog som ställvis är örtrik. Här har en gång i tiden bedrivits gruvtäkt och flera små slagghögar hittas. Vid några av dessa slagghögar hittas intressanta marksvampar som t ex doft-taggsvamp, druvfingersvamp och orange taggsvamp. Ett fynd av en mycket trolig brödtaggsvamp gjordes. Kollekt togs men den är inte helt säkert artbestämd ännu utan ska tittas extra på.

Soltjärnsberget

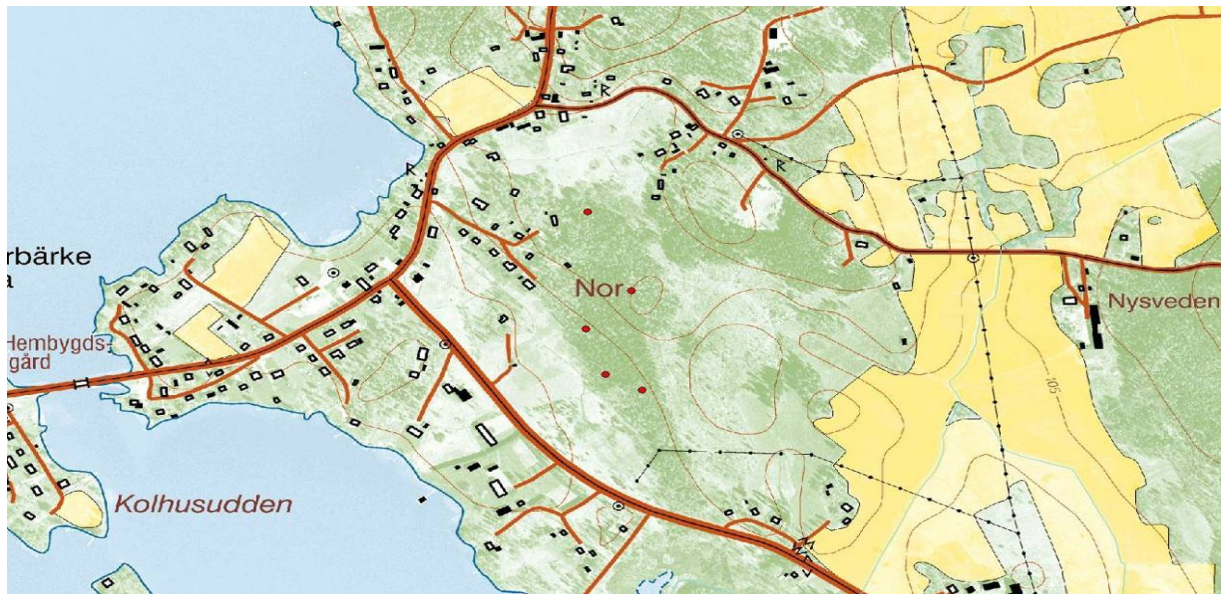
Soltjärnsberget är en örtrik granskog i en brant östsluttning. Besöket gjordes tillsammans med Janolof Hermansson som fått tips om denna skog. Här står en grovvuxen granskog med inslag av lönträd av både björk och asp. Det finns höga östvända branter. Violgubben lyste med sin frånvaro men helt klart är här en intressant skog med höga naturvärden. Här hittades arter som grantaggsvamp, jordstjärna sp., orange taggsvamp och dofttaggsvamp. Skogen bör få ett skydd på något sätt.

Artfynden vid Soltjärnsberget och Skakelberget syns som röda prickar på kartan.

Söderbärke Nor

Vid Söderbärke Nor har violgubben registrerats år 1988. Sen dess är den inte bevittnad. Två besök gjordes till området då skogen ser mycket intressant ut och helt klart borde det gamla fyndet kunna hittas. Blåsippor hittades lite här och var och andra artfynd som indikerar på rikare mark är trolldruva och dofttaggvamp (NT). Andra naturvärden finns i form av skogliga strukturer där arter som rävticka och veckticka (NT). Hela skogsåsen här vid Söderbärke Nor bör skyddas på något sätt. Skogsstyrelsen har möjligheter med sina två skyddsformer.

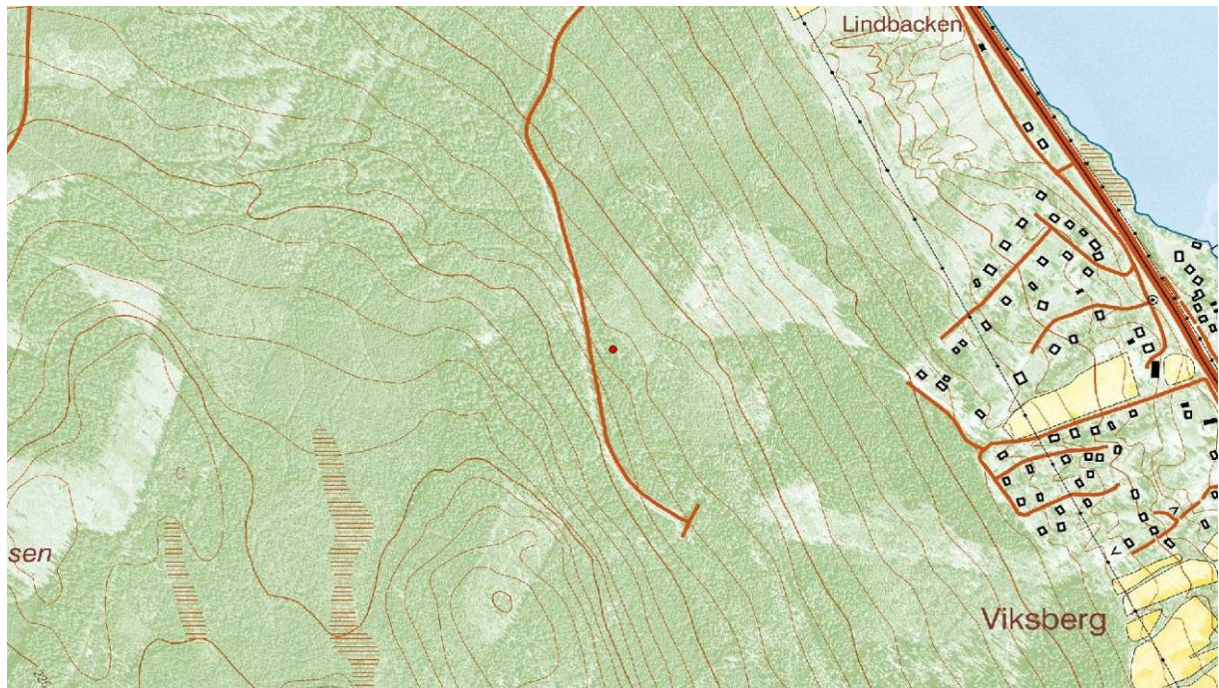
Söderbärke-Nor, översiktskarta.

Doft-taggvamp i den örtrika granskogen vid Söderbärke Nor.

Viksberg

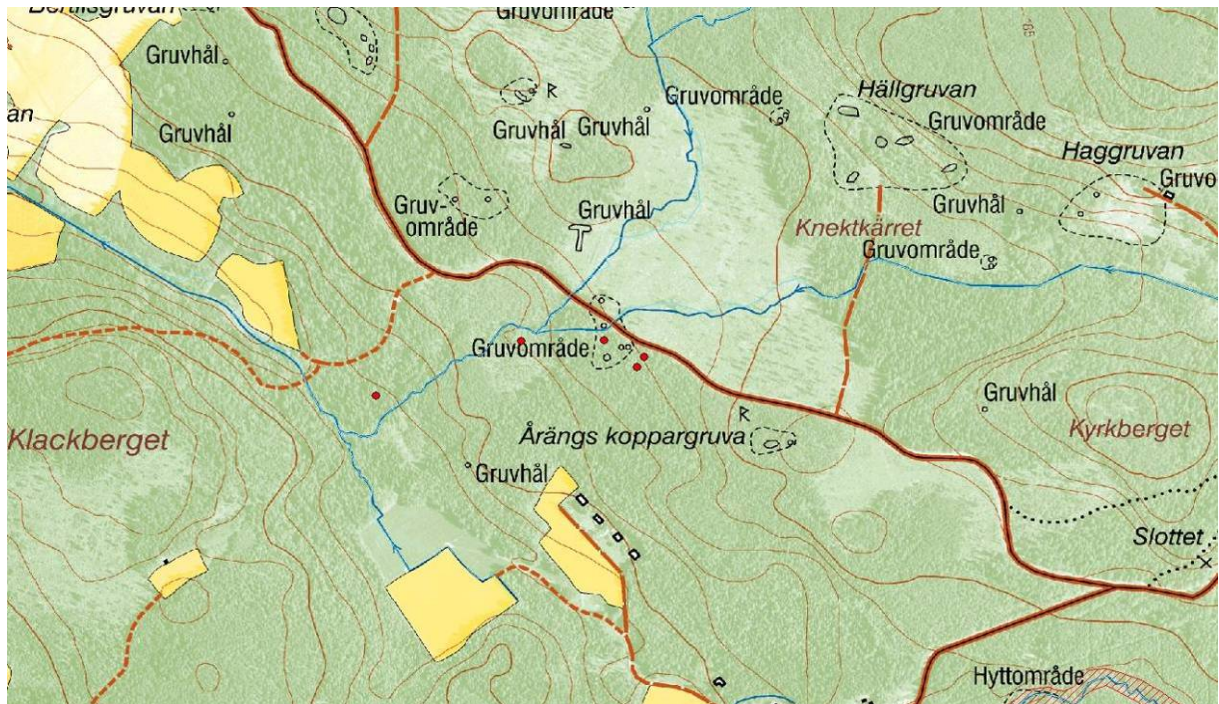
År 1970 hittades violgubbe vid Viksberg i en fuktig granskog som det står att läsa i registret för fynd av hotade arter från Dalarna. Som på de flesta områdena som besökts under sensommaren och hösten har koordinaterna för de gamla fynden haft en lägesprecision på omkring 1000 meter, vilket gör letandet till detsamma som att leta nålar i höstackar. Vid Viksberg finns dock en smal remsa gammal skog kvar nära den plats som fungerar som hållpunkt enligt koordinaten. Denna remsa med örtrik granskog ser intressant ut och här hittas även en rödlistad art som även indikerar på rikare mark, doft-taggsvampen. Den ljuvliga doften sprider sig långväga i skogen. Men inga fynd av violgubbe och troligen växte den på den mark som idag är ett stort hygge väster om den nämnda granskogsremsa.

Doft-taggsvampsmycel i den smala remsan av örtrik granskog i Viksbergsområdet.

Väster Pålsbenning

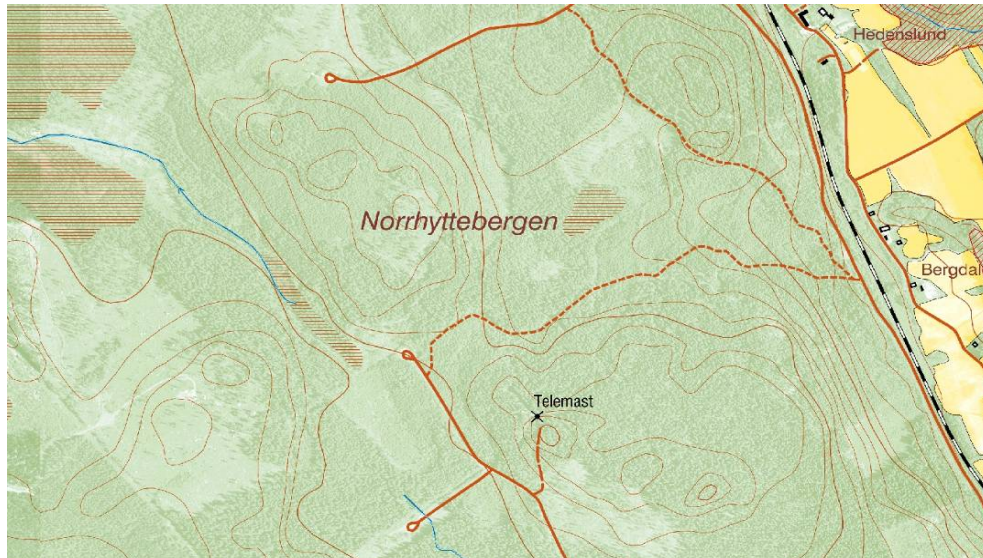
I ravinen väster om Pålsbenning gjordes 1974 ett fynd av violgubbe och till skillnad mot de andra gamla fynden finns här en relativt bra lägesprecision, bara 250 meters när. Trots detta hittades inga fynd av denna intressanta svamp. Men de skogsområden som besökts kring denna lokal visar sig vara intressanta örtrika granskogar med stort lövinslag och fina blåsippemattor. Ställvis finns grova aspar och på andra ställen mycket lågor av gran. I ett av områdena finns gamla slagghögar från gammal gruvbrytning och bland slagghögarna hittas t ex fransig jordstjärna och en korallfingersvampsart dock okänd. Alla korallfingersvampar är indikatorer på skyddsvärda skogsmiljöer.

Örtrik granskog med lövinslag och slagghögar från gruvbrytning (väster Pålsbenning) där den fransiga jordstjärnan växer.

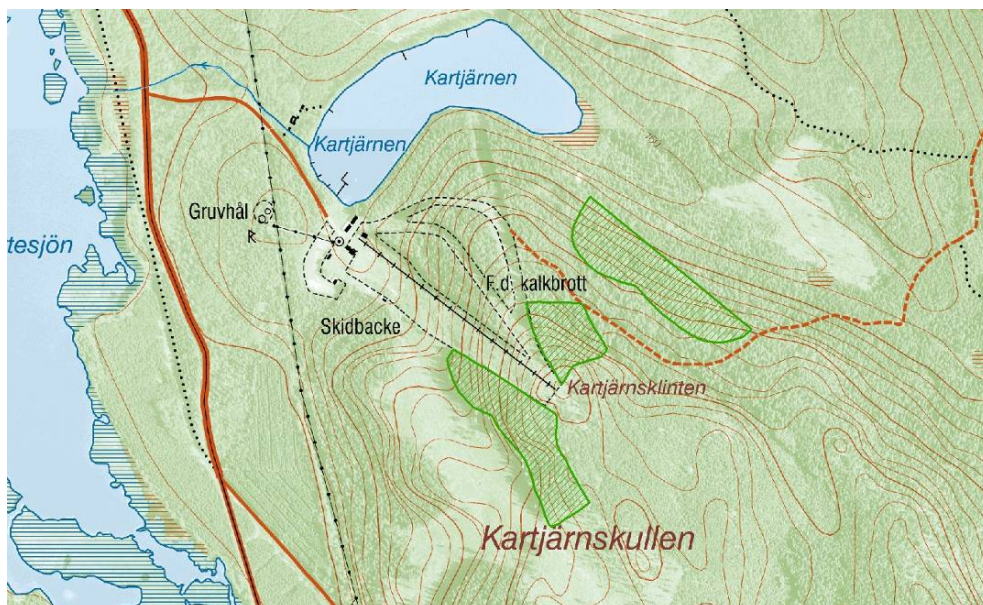
Norrhytteberget

Vid Norrhytteberget norr om Vikmanshyttan har violgubbe hittats 1971. En exakt koordinat finns inte utan lägesprecisionen är 750 m och därför har flera platser besökts. Ställvis fanns gammal skog kvar men inte av den kvalitet som violgubben kräver. Ingenstans i de besökta miljöerna hittas blåsippeblad som indikator för rik berggrund. På vissa platser var här ungskog eller nya hyggen som eventuellt kan tänkas ha varit intressanta år 1971 men idag är de ointressanta.

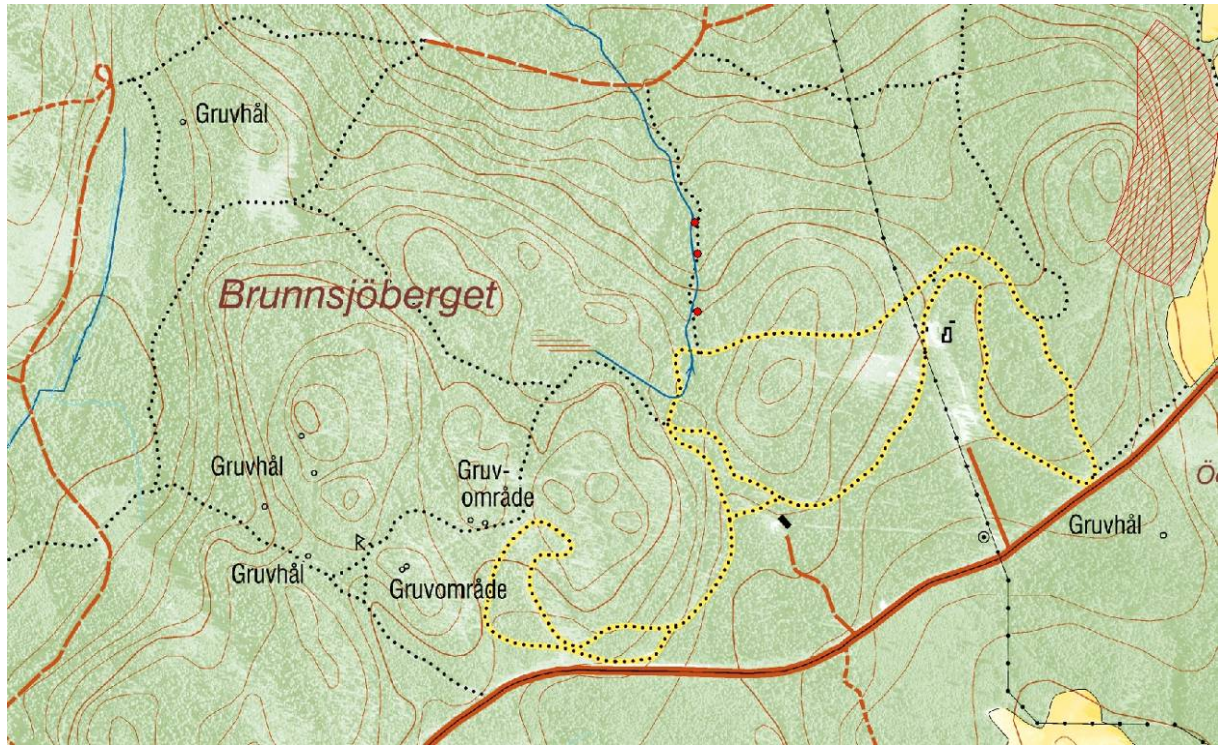
Kartjärnskullen

Ännu en plats där gamla berggrundskartor påvisar inslag av kalk. Här finns även några nyckelbiotoper (gröna områden på kartan) i skogen nära ett gammalt gruvbrott. Några gamla fynd finns inte i området. I östsluttningen intill den befintliga stigen från de gamla skidbackarna och söderut står en fin granskog. Ställvis hittas blåsippeblad och andra örter vilket påvisar rikmarkskaraktären i skogen. Men inga arter av svampar tillhörande rika skogsmarker hittas i området under detta besök.

Brunnsjöberget

1985 gjordes ett fynd av violgubbe vid Brunnsjöberget på en sandjordsplätt i en dikesren enligt listan över historiska fynd av arten i Dalarna. Fyndplatsen har en lokalangivelse på 1000 m vilket ger möjligheterna att återfinna platsen som små. Dock hittades några fina skogslokaler men inga violgubbar. Utmed en liten bäck i norra delen av området som besökts hittas en fin örtrik granskog med inslag av blåsippa och andra örter. Här påträffas den gultoppiga fingersvampen men inga andra svamparter som är knutna till kalkbarrskogar. Fler besök borde göras då området är stort och lokalangivelsen osäker.

Slutord

Årets fantastiska svampår har gett många fina fynd av både sällsynta och vanliga arter av svampar. Många signal- och rödlistade arter har fått nya växtlokaler i länet. För violgubbens del har en förbättrad kunskap om artens förekomster i länet uppkommit. Visserligen kan allt bli bättre men det behövs mer tid och förhoppningsvis fler magiska svampår. Framöver bör fler gamla kalkbarrskogar besökas för att om möjligt hitta fler lokaler för violgubbe (*Gomphus clavatus*).